

Муниципалдыг бюджеттен хандырылгалыг ниити ооредилгенин албан чери
«Овюр кожүүннүн Шарый-оол- оол Владимир Чактар-оолович аттыг Чаа-Суур
муниципалдыг ниити билиг отумак школазы»

«Чопшээрээн» «Овур кожүүннүн Шарый-оол В.Ч. аттыг Чаа-Суур муниципалдыг ниити билиг ортумак школазынын» директорунун ооредилге талазы-биле оралакчызы <u>Донгак Ч.Д.</u> /Донгак Ч.Д../ Протокол № 1 от 30.08.2023г	«БАДЫЛААН» «Овур кожүүннүн Шарый-оол В.Ч. аттыг Чаа-Суур муниципалдыг ниити билиг ортумак школазынын» директорунун дужаалы- биле <u>Комбуй-оол А.В.</u> /Комбуй-оол А.В./ Дужаал №168; 31. 08 .2023г
---	--

2023 -2024 ооредилге чылында
4 –ку класстын «Тыва дыл» эртеминге
эге ниити ооредилгенин
АЖЫЛЧЫН ПРОГРАММАЗЫ

Тайылбыр бижик

Дөрт чылдыг эге школаның 4-кү клазынга таарыштыр тургускан ажилчын программа.

Неделяда : 2шак. Будун чылда: 68 шак.

1-ден 4-ку класстарга торээн дыл устуку класстарга өөренир тыва дыл болгаш литература эртемнеринин белеткел чадазы болбушаан, колдуунда-ла практиктиг сорулгаларны чедип алырынче угланган.

Эге класстарга тыва дылды өөредиринин кол сорулгалары:

1.Уругларны медреселдii-биле шын номчуур,бижиир болгаш чугаалаарынга өөредири;

2. Оларга торээн дыл болгаш литература талазы-биле эге билиглерни бээр.

3.Номчулга болгаш бижилге- биле холбаштырбойдусту,долгандыр турар амыдыралды хайгаараарынга өөредир;

4.Өөренип турар чүүлдерни сайгарып, бөлүктөп, деңнеп, туңнеп билиринге,оларның иштинден кол болгаш чугула чүүлдерни тып, тайылбырлаарынга өөрникчилерни чаңчыктырбышаан,оларның угаан- медреселин сайзырадыр.

Тыва дыл программасы дараазында дөрт бөлүктөн тургустунган:

1.«Бижикке өөредири болгаш чугаа сайзырадылгазы»

2. «Грамматика, шын бижилге болгаш чугаа сайзырадылгазы»

Эге класстарның өөреникчилери грамматика болгаш шын бижилгени өөренимишаан, дылдың болуушкуннарын анализтеп,бөлүктөп туңнээринин,оларны амыдыралга шын ажыглап билиринин чаңчылдарын алып.

Грамматика болгаш шын бижилге программасы дөрт бөлүктөн тургустунган:

1.Үннер болгаш үжүктөр;

2.Сөс;

3.Домак;

4.Харылзаалыг чугаа.

Харылзаалыг чугаага эдертиг болгаш чогаадыг талазы-биле аас болгаш бижимел мергежилгелерни чорудар. Эдертиглер болгаш чогаадыгларларнын хемчээли улуг эвес, тематиказы уругларнын амыдыралы-биле, билир чуулдери-биле холбашкан болур.Эдертиглернин хемчээли 2-ги класска 40-60 сөс.

4 -ги класска сөс тургузуунун кезектери болур дазыл болгаш кожумактар дугайында билигни бээр.

2-ги класска чувелер,демдектер болгаш кылдыныглар дугайында өөреникчилернин грамматиктиг билии хевирлеттинер,уруглар «чүве ады», «демдек ады», «сан ады», «кылыг сөзу» деп терминнер-биле таныжар,эң хереглеттингир эдеринчилерни шын бижип, ажыглап өөренир.

Чүве адын өөренип тургаш, хөйнуун санында чуве аттарының база орус дылдан үлегерлеп алган чүве аттарының падежтерге өскерлири-биле практика кырынга таныжар.

2-ги класска олар «кол сөс, «сөглөкчи» деп билиглерни болгаш терминнерни шингээдип алып, чугула кижигуннерден аңгыда домакта ийиги черге кижигүннери база барын билип алып.

Чыл дургузунда өөредир темаларның бөлуктер аайы-биле хуваалдазы

4-ку класстын «Тыва дыл» эртемнин календарь-тематиктиг планнаашкыны (неделяда 2 шак)

Авторлары: А.К. Ойдан-оол, А.М. Белек-Баир

№	Кичээлдин темазы	Шагы	Хуну	
			План	Факт
I. Ийиги болгаш ушку класска ооренген чуулдерин катаптаары8шак				
1	Домак. Медээ, айтырыг болгаш кыйгырыг домактары.	1 ш		
2	Домактын чугула кижигуннери	1 ш		
3	Уннер болгаш ужуктер.	1 ш		
4	Сос иштинге катаптаан ажык эвес уннерни дакпырлап бижири	1ш		
5	Куштуг болгаш кошкак ажык эвес уннер	1 ш		
6	Катаптаашкын	1 ш		
7	Диктант	1 ш		
8	Частырыглар-биле ажыл. Куштуг болгаш кошкак ажык эвес уннер	1 ш		
II. Сос тургузуу (составы)				

1,2	Сос тургузуу. Дазыл болгаш торел состер	2 ш		
3	Кожумактар	1 ш		
4	Чогаадылга кожумактарынын дугайында билиг	1ш		
5,6	Оскертилге кожумактарынын дугайында билиг	2 ш		
7	Сос тургузуу. Катаптаашкын	1 ш		
8	Дефистеп бижиир нарын состер	1ш		
9	Диктант	1ш		

III. Домак

1	Частырыглар-биле ажыл. Домак.	1 ш		
2	Чангыс аймак кежигуннерлиг домактар.	1 ш		
3	Чангыс аймак кежигуннернин холбажыр аргалары	1 ш		
4	Диктант	1 ш		
5	Частырыглар-биле ажыл	1 ш		
6,7	Дорт чугаалыг домактар	2 ш		
8	Катаптаашкын	1 ш		

IV. Чувe ады

1,2	Чувe ады	2 ш		
3	Хуу чувe аттары	1 ш		
4	Чувe аттарынын падежтерге оскерлири. Чангыстын саны.	1 ш		
5	Адаарынын болгаш хамаарыштыларынын падежтери	1 ш		
6	Бээринин падежи.	1 ш		
7	Онаарынын падежи	1 ш		
8	Турарынын падежи	1 ш		
9	Унеринин падежи Углаарынын падежи	1 ш		

10	Диктант	1 ш		
11	Чувe адынын хамаарылга хевири.	1 ш		
12,13	Орус дылдан улегерлеп алган состернин падежтерге оскерлири	2 ш		
14	Катаптаашкын	1 ш		
15	Диктант			
16	Частырыглар-биле ажыл			
V. Демдек ады				
1	Демдек адынын утказы болгаш харыылаар айтырыглары	1 ш		
2	Укталбаан болгаш укталган демдек аттары	1 ш		
3	Удурланышкак болгаш чоок уткалыг демдек аттары	1 ш		
4	«Демдек аттары» деп темага хыналда диктант	1 ш		
5	Частырыглар-биле ажыл			
VI. Сан ады				
1,2	Сан ады 2 шак	1		
1	Ат орнунун дугайында билиг	1 ш		
2	Арыннын ат оруннарынын падежтерге оскерлири	1 ш		
VIII. Кылыг созу				
1	Кылыг созу.	1 ш		
2	Кылыг созунун уелерге, арыннарга болгаш саннарга оскерлири	1 ш		

3	Кылыг созунун амгы уези.	1 ш		
4,5	Кылыг созунун эрткен уези. Кылыг созунун келир уези	2 ш		
6	Кылыг созунун дужаал хевири Кылыг созунун даар хевири	1 ш		
7	Диктант	1 ш		
8	Частырыглар-биле ажыл	1 ш		

IX. Наречие 2 шак

1,2	Наречие	2 ш		
Домак 9 шак				
1	Домак.	1 ш		
2	Сос. Состун тургузуу.	1ш		
3	Кошкак ыыткыр болгаш кошкак дулей ажык эвес уннерни шын бижири	1 ш		
4	Чугаа кезектери	1ш		
5	Демдек ады	1ш		
6	Кылыг созу	1ш		
7	Чыл дургузунда ооренген чуулун катаптаарынга диктант	1 ш		
8	Частырыглар-биле ажыл.	1 ш		
9	Чыл тончузунде чорудар хыналда тест («Тыва дылга хыналда тестиер», арын 109)	1 ш		